



LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 1. jūlijā

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneši Daiga Rezevska un Artūrs Kučs,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 114/2020),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. panta otro daļu un 11. panta pirmo daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 2. pantam;

1.2. atzīt Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojuma Nr. 103 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 11. maijam) (turpmāk – Rīkojums) 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunktu par neatbilstošu Satversmes 89., 100. un 103. pantam un spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža;

1.3. izstrādāt vai ierosināt likumdevējam izstrādāt tiesisko regulējumu, kas aizliegtu Valsts policijai un pašvaldības policijai vērsties pret individuālām protesta akcijām.

2. Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. panta otrā daļa noteic: „Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība.”

Savukārt likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 11. panta pirmā daļa noteic, ka izņēmuma stāvoklis ir īpašs tiesiskais režīms, kas izsludināms, ja:

1) valsti apdraud ārējais ienaidnieks;

2) valstī vai tās daļā ir izcēlušies vai draud izcelties iekšēji nemieri, kas apdraud demokrātisko valsts iekārtu.

Rīkojums paredzēja visā Latvijas Republikas teritorijā izsludināt ārkārtējo situāciju ar mērķi ierobežot Covid-19 izplatību. Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkts paredzēja ārkārtējās situācijas laikā aizliegt:

„4.5.1. jebkādas publiskus pasākumus (saskaņā ar Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā noteikto definīciju);

4.5.2. sapulces, gājienus un piketus (saskaņā ar likuma „Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm” noteiktajām definīcijām).”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;

2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;

3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;

4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;

5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 1. panta pirmo daļu Satversmes tiesa tai noteiktās kompetences ietvaros izskata lietas par likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei, kā arī citas ar šo likumu tās kompetencē nodotās lietas. Satversmes tiesas kompetence izsmeļoši noteikta Satversmes 85. pantā un Satversmes tiesas likuma 16. pantā (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 20. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-25-03 8.1. punktu*).

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 1., 2., 3. un 6. punktam un 17. panta pirmās daļas 11. punktam Satversmes tiesa pēc privātpersonas iesniegta pieteikuma izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei, Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu (arī līdz attiecīgo līgumu apstiprināšanai Saeimā) atbilstību Satversmei, citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem) un Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi. Tādējādi uz privātpersonas iesniegta pieteikuma pamata Satversmes tiesa izskata lietas tikai par normatīvo aktu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām.

Normatīvs akts ir tiesību akts, kas satur tiesību normas – abstraktus vispārēji saistošus uzvedības priekšrakstus, kas galvenokārt nav domāti atsevišķiem vienreizējiem gadījumiem. Ārējie normatīvie akti ir saistoši abstraktam personu lokam, ar tiem pamatā tiek regulētas tiesiskās attiecības starp publisko tiesību subjektu no vienas puses un indivīdu vai citiem tiesību subjektiem no otras puses (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-07-05 15.2. punktu*).

4.1. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to šā lēmuma 1.1. apakšpunktā norādītais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

4.2. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunktu par neatbilstošu Satversmes 89., 100. un 103. pantam.

Rīkojums pieņemts, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta „e” apakšpunktu, likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. pantu, 5. panta pirmo daļu un 6. panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu, 7. panta 1. punktu un 8. pantu, kā arī Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otro daļu.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4., 5., 6. un 7. pants nosaka Ministru kabineta tiesības pieņemt lēmumu par ārkārtējās situācijas izsludināšanu un šā lēmuma pieņemšanas kārtību.

Savukārt likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 8. pants paredz Ministru kabineta tiesības, izsludinot ārkārtējo situāciju, noteikt dažādus ierobežojumus. Turklāt Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta „e” apakšpunkts noteic, ka par bioloģisku dabas katastrofu citstarp ir uzskatāmas epidēmijas, bet Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otrā daļa paredz Ministru kabineta tiesības noteikt epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai.

Nemot vērā minēto, Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkts ir tiesību norma, proti, abstrakts, vispāršaistošs uzvedības priekšraksts, kas attiecas uz nenoteiktu personu loku un ir piemērojams vairākkārt.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par normatīvo aktu vai to daļu atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums par Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkta atbilstību Satversmes 89., 100. un 103. pantam ir piekritīgs Satversmes tiesai.

4.3. Papildus Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu izstrādāt vai ierosināt likumdevējam izstrādāt viņam vēlamu tiesisko regulējumu.

Satversmes tiesas likuma 16. pants neparedz Satversmes tiesas kompetenci izstrādāt ārējus normatīvos aktus vai ierosināt citām institūcijām izstrādāt normatīvos aktus. Līdz ar to šā lēmuma 1.3. apakšpunktā norādītais prasījums nav piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona ir tiesīga iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai tai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka

juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*). Turklāt pamattiesību aizskārums ir saprotams tādējādi, ka tieši apstrīdētā norma, nevis tās piemērošanas rezultāts, rada nelabvēlīgas sekas pieteikuma iesniedzējam (*sal. sk. Satversmes tiesas 2002. gada 11. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2002-07-01 3. punktu*).

6.1. No pieteikuma, tam pievienotajiem dokumentiem un pieteikuma papildinājumiem izriet, ka **(datums)** Valsts policijas amatpersonas aizturēja Pieteikuma iesniedzēju, pamatojoties citstarp uz Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunktu. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka, aizturot viņu individuālas protesta akcijas laikā, ir aizskartas viņam Satversmes 100. pantā noteiktās tiesības uz vārda brīvību un pārkāpta Satversmes 103. pantā noteiktā sapulču, gājienu un piketu brīvība.

Pieteikumam pievienotajā Valsts policijas **(datums)** paziņojumā **(numurs)** norādīts, ka sakarā ar **(datums)** notikumiem ir uzsākta administratīvā pārkāpuma lietvedība. Tomēr Pieteikumam nav pievienoti dokumenti, kas apliecinātu, ka Pieteikuma iesniedzējs būtu sodīts par Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkta pārkāpumu vai procesuālie dokumenti, kas apliecinātu administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanu sakarā ar šo normu iespējamo pārkāpumu. Arī no Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas neizriet, ka Pieteikuma iesniedzējs tiktu saukts pie administratīvās atbildības par Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkta iespējamo pārkāpumu.

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai kolēģija, izlemjot jautājumu par lietas ierosināšanu gadījumā, kad pastāv šaubas par pieteikuma atbilstību Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām, tās tulko par labu lietas ierosināšanai. Šādos gadījumos neskaidro procesuālo jautājumu Satversmes tiesa līdz galam izlemj lietas sagatavošanas un izskatīšanas gaitā (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 11. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-24-03 6. punktu*).

Nemot vērā lietas faktiskos apstākļus, var secināt, ka Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkts tika piemērots Pieteikuma iesniedzējam, veicot viņa aizturēšanu. Tādējādi kolēģijai ir pamats uzskatīt, ka minētie Rīkojuma apakšpunkti varētu būt radījuši Pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu.

Līdz ar to pieteikums daļā par Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkta atbilstību Satversmes 89., 100. un 103. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

6.2. Pieteikuma iesniedzējs lūdz atzīt likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. panta otro daļu un 11. panta pirmo daļu par neatbilstošu Satversmes 2. pantam.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. panta otrā daļa un 11. panta pirmā daļa noteic, kādos gadījumos Ministru kabinets ir tiesīgs izsludināt ārkārtējo situāciju. Pieteikumā ir norādīti Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi par minēto normu saturu un viedoklis, ka Satversmes tiesai būtu jānoskaidro Rīkojuma juridiskā daba un vieta normatīvo aktu hierarhijā, kā arī jāinformē par to sabiedrība un likumdevējs. Taču Pieteikuma iesniedzējs nav norādījis, kādas Satversmes 2. pantā viņam noteiktas pamattiesības šīs likuma normas aizskartu.

Līdz ar to pieteikums daļā par likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. panta otrās daļas un 11. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 2. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona ir tiesīga iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka konstitucionālā sūdzība galvenokārt ir subsidiārs (papildu) personas pamattiesību aizsardzības mehānisms gadījumos, kad ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem nav iespējams novērst pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-38-03 8.1. punktu*). Satversmes tiesas likumā ietvertā subsidiaritātes principa mērķis ir panākt, lai tiesa, izskatot lietu pēc būtības, vispirms izmantotu tās rīcībā esošās tiesību piemērošanas un interpretācijas metodes Satversmei

atbilstoša rezultāta sasniegšanai (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 14. punktu*).

No pieteikuma, tam pievienotajiem dokumentiem, pieteikuma papildinājumiem un Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas nav gūstams apstiprinājums tam, ka Pieteikuma iesniedzējs konkrētajā situācijā būtu izmantojis vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, proti, apstrīdējis un pārsūdzējis viņa aizturēšanas tiesiskumu likumā noteiktajā kārtībā.

Līdz ar to pieteikums daļā par Rīkojuma 4.5.1. un 4.5.2. apakšpunkta atbilstību Satversmes 89., 100. un 103. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas prasībām.

8. Papildus Satversmes tiesas kolēģija vērš uzmanību uz to, ka Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi par Valsts policijas amatpersonu rīcību konkrētajā situācijā nevar būt par pamatu lietas ierosināšanai Satversmes tiesā, jo atbilstoši Satversmes 85. pantam, kā arī Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantam tiesību normu piemērošanas pārvērtēšana neietilpst Satversmes tiesas kompetencē.

Nemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 1. un 3. punktu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 114/2020).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

G. Kusiņš